Finansutskottets kultur- och vetenskapsdelegation
Ärende: Bildningsalliansens utlåtande om RP 175/2026 rd Regeringens proposition om statsbudgeten för år 2027

Bildningsalliansen tackar för möjligheten att få ge sitt utlåtande om regeringens budgetproposition för 2027.

Varje år deltar över en miljon människor i fria bildningens utbildningar som bidrar till livslångt lärande, aktivt medborgarskap, delaktighet och kompetensutveckling. Bildningsalliansen vill särskilt framhålla att finansieringen av fritt bildningsarbete bör betraktas som en investering i kompetensförsörjning, sysselsättning och samhällelig resiliens. I en tid då Finland står inför betydande utmaningar i fråga om arbetskraftstillgång, produktivitet, demografisk utveckling och vuxnas kompetensnivå är det viktigt att säkerställa att det finns tillgängliga och kostnadseffektiva utbildningsvägar för alla.

Långsiktig finansiering för fritt bildningsarbete

Bildningsalliansen noterar att budgetpropositionen inte innehåller omfattande nedskärningar i statsandelarna för fritt bildningsarbete men lagändringen som träder i kraft 1.1.2027 innebär att integrationsutbildning och grundläggande litteracitet inte längre kan anordnas inom den fria bildningen. Det här är en direkt nedskärning i finansieringen för fritt bildningsarbete och riskerar verksamhetsmöjligheterna för läroinrättningarna och tillgänligheten till utbildning. Samtidigt påverkas sektorn fortsättningsvis av nedskärningen på 20,5 miljoner som gjordes 2024.

Resultaten från PIAAC och PISA visar på att det finns ett växande behov av att stärka unga och vuxnas grundläggande färdigheter. Samtidigt behöver utbildningsnivån höjas, AI- och digitala kompetensen stärkas samt samhällets resiliens och beredskap inför framtida utmaningar utvecklas. Den fria bildningen erbjuder utbildning med låg tröskel och når årligen ett stort antal vuxna som annars riskerar att stå utanför utbildning och kompetensutveckling.

Insatser som stärker vuxnas kompetens och delaktighet minskar risken för långtidsarbetslöshet, utanförskap och andra kostsamma samhällsproblem. Nedskärningar som på kort sikt minskar de offentliga utgifterna kan på längre sikt leda till ökade kostnader inom t.ex. arbetsmarknads- samt social och hälsovårdssektorn. *Bildningsalliansen betonar därför vikten av en långsiktig och förutsägbar finansiering som gör det möjligt för läroanstalterna att utveckla verksamheten och säkerställa ett regionalt tillgängligt utbildningsutbud.*

Den statliga finansieringen täcker endast en del av utbildningarnas faktiska kostnader. Därför är det nödvändigt att läroanstalterna även fortsättningsvis kan ta ut skäliga studieavgifter

enligt 24 § i lagen om fritt bildningsarbete. Samtidigt måste avgifterna hållas på en nivå som inte skapar ekonomiska hinder för deltagande.

Bildningsalliansen anser att den planerade kompetenssedeln för personer som varit långtidsarbetslösa ska kunna användas inom fria bildningens utbildningar som stödjer bl.a. grundläggande färdigheter, språkkunskaper, arbetslivsfärdigheter och digital kompetens. Kompetenssedeln skulle ersätta studieavgiften för utbildningen medan den resterande delen av kostnaden skulle bekostas med fria bildningens statsandelar. Genom kompetenssedeln skulle fria bildningens utbildningar blir mera tillgängliga för målgruppen långtidsarbetslösa som kan ha svårt att själva bekosta studieavgiften.

Risker med lagändringarna kring integrationsutbildningen

Den fria bildningen har under flera decennier haft en central roll i integrationsarbetet och erbjudit integrationsutbildning för invandrare med varierande utbildningsbakgrund och kompetensnivå. Bildningsalliansen är oroad över konsekvenserna av de lagändringar som förändrar ansvarsfördelningen för integrationsutbildningen.

För den fria bildningen innebär reformen förutom bortfall av finansiering också en risk för minskade studerandevolymer. Risken är att utbildningsutbud försvinner i områden där alternativen är få och där utbildningens roll för integration och delaktighet är särskilt viktig. Det här kan på längre sikt försvåra integrationen, minska möjligheterna till kompetensutveckling och leda till ökade kostnader för samhället.

Då helhetsfinansieringen för integrationsutbildning överlag minskar finns det stora risker för att integrationsutbildningen på svenska blir lidande. Det här kan påverka negativt regeringsprogrammets egen målsättning med att 5–10 % av integrationen ska ske på svenska. Det är positivt att den integrationsfrämjande utbildningen inom den fria bildningen får övergångsfinansiering år 2027. Finansieringen är emellertid tillfällig och löser inte det strukturella problemet med utbildningens tillgänglighet. När övergångsfinansieringen upphör riskerar studieavgifterna att bli ett hinder för målgruppen, eftersom statsandelsfinansieringen endast täcker 57 procent av utbildningens kostnader.

Bildningsalliansen vill framhålla att tillgången till integrationsfrämjande utbildning på svenska är viktig både ur ett rättighetsperspektiv och ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. En fungerande integrationsstig på svenska bidrar till snabbare etablering i arbetslivet, bättre förutsättningar för fortsatta studier samt tillgång till arbetskraft i de svenskspråkiga regionerna.

Övergångsfinansieringen för fria bildningens integrationsfrämjande utbildningar kan visa sig vara otillräcklig. Därför finns det skäl att följa upp behovet under 2027 samt rikta tilläggsfinansiering till utbildningarna om ett behov uppstår.

Utbildning för läropliktiga inom folkhögskolan bör tryggas

Folkhögskolornas folkhögskoleår för läropliktiga har visat sig svara mot behov och antalet studerande har ökat. Utbildningsformen erbjuder en viktig möjlighet för unga som behöver stärka sina studiefärdigheter, sin läs- och skrivförmåga eller sin studiemotivation innan de fortsätter till examensinriktad utbildning.

I och med att folkhögskolorna efter 1.1.2027 inte längre kan erbjuda integrationsutbildning för läropliktiga migranter som behöver stärka sina språkfärdigheter finns det ett behov av att utveckla folkhögskoleåret så att det bättre möter detta behov hos unga migranter. Det är i allas intresse att stödja ungdomars språk och övriga grundläggande färdigheter så att de kan fortsätta sin utbildningsstig och känna sig delaktiga i samhället.

I och med att antalet studerande ser ut att öka behöver man följa upp finansieringens tillräcklighet och vid behov allokera mera medel för läropliktutbildningen i folkhögskolan.

Fria bildningen behöver synliggöras inom studiesedelsförsöket

Bildningsalliansen välkomnar regeringens ambition att öka andelen personer med högskoleutbildning. Den fria bildningen har under lång tid fungerat som en lågtröskelväg till högre utbildning genom öppna högskolestudier och olika högskoleförberedande utbildningar. Många studerande får genom dessa utbildningar möjlighet att stärka sina studiefärdigheter, avlägga studiepoäng inom öppna högskolan och ta steget vidare till examenstudier.

Det pågående studiesedelsförsöket på 30 studiepoäng inom öppna högskolan är kopplat till utbudet på plattformen Opin.fi. *Eftersom den fria bildningens läroanstalter inte själva kan publicera sina öppna högskoleutbildningar i Opin.fi riskerar dessa utbildningar att bli osynliga för målgruppen inom det pågående studiesedelsförsöket. Därför bör det säkerställas att utbildningsmöjligheterna synliggörs i tjänsten.*

Bildningsalliansen föreslår också att en del av anslaget för studiesedelsförsöket anvisas till den fria bildningens studiesedelsunderstöd. Understödet skulle användas för att täcka studieavgifterna för målgruppen. På detta sätt kunde utbildningen göras avgiftsfri för deltagarna.

Avslutning

Bildningsalliansen uppmanar finansutskottets kultur- och vetenskapsdelegation att:

- säkerställa en långsiktig och stabil finansiering för den fria bildningen.

- anvisa en del av anslaget för studiesedelsförsöket inom öppna högskola till den fria bildningens studiesedelsunderstöd.
- trygga förutsättningarna för integration på svenska och finska i hela landet genom att följa upp hur lagändringen påverkar tillgängligheten till integrationsfrämjande utbildningar inom fri bildning på svenska och finska samt vid behov allokera tilläggsfinansiering inom ramen för övergångsfinansieringen 2027

En stark och tillgänglig fri bildning bidrar till att stärka Finlands långsiktiga tillväxt- och konkurrenskraft samt samhällets motståndskraft i en tid av snabba förändringar.

Helsingfors 13.10.2026

Anna Pensar-Kuivamäki

ordförande

Henrika Nordin

verksamhetsledare